

Rada seniorů České republiky, o.s.

Návrh

na přijetí

zákona

o minimálním starobním důchodu a o změně některých zákonů

Parlament se usnesl na tomto zákoně České republiky:

ČÁST PRVNÍ

Změna zákona o důchodovém pojištění

Čl.I

Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění ve znění zákona č. 134/1997 Sb., zákona č. 289/1997 Sb., zákona č. 224/1999 Sb., zákona č. 18/2000 Sb., zákona č. 118/2000 Sb., zákona č. 132/2000 Sb., zákona č. 220/2000 Sb., zákona č. 116/2001 Sb., zákona č. 188/2001 Sb., zákona č. 353/2001 Sb., zákona č. 198/2002 Sb., zákona č. 263/2002 Sb., zákona č. 264/2002 Sb., zákona č. 362/2003 Sb., (ve znění zákonů č. 626/2004 Sb., a č. 530/2005 Sb.), zákona č. 424/2003 Sb., zákona č. 425/2003 Sb., zákona č. 85/2004 Sb., zákona č. 281/2004 Sb., zákona č. 359/2004 Sb., zákona č. 436/2004 Sb., zákona č. 562/2004 Sb., zákona č. 168/2005 Sb., zákona č. 361/2005 Sb., zákona č. 377/2005 Sb., zákona č. 24/2006 Sb., zákona č. 109/2006 Sb., zákona č. 189/2006 Sb., (ve znění zákonů č. 585/2006 Sb., a č. 261/2007 Sb.), zákona č. 264/2006 Sb., zákona č. 267/2006 Sb., nálezu Ústavního soudu č. 405/2006 Sb., zákona č. 152/2007 Sb., zákona č. 181/2007 Sb., zákona č. 261/2007 Sb., zákona č. 296/2007 Sb., zákona č. 178/2008 Sb., zákona č. 305/2008 Sb., zákona č. 306/2008 Sb., zákona č. 382/2008 Sb., zákona č. 479/2008 Sb., zákona č. 41/2009 Sb., zákona č. 108/2009 Sb., zákona č. 158/2009 Sb., zákona č. 282/2009 Sb., zákona č. 303/2009 Sb., nálezu Ústavního soudu č. 135/2010 Sb., zákona č. 347/2010 Sb., zákona č. 73/2011 Sb., zákona č. 220/2011 Sb., zákona č. 341/2011 Sb., zákona č. 348/2011 Sb., zákona č. 364/2011 Sb., zákona č. 365/2011 Sb., zákona č. 428/2011 Sb., zákona č. 470/2011 Sb., zákona č. 314/2012 Sb., zákona č. 401/2012 Sb., zákona č. 403/2012 Sb., zákona č. 463/2012 Sb., zákona č. 274/2013 Sb., zákona č. 303/2013 Sb. a zákonného opatření Senátu č. 344/2013 Sb., se mění takto:

1. Za § 36 se vkládá nový § 36a, který včetně nadpisu zní:

„ 36a Minimální starobní důchod

(1) Je-li starobní důchod, nebo souběh starobního důchodu s vdovským nebo vdoveckým důchodem, nebo souběh starobního důchodu a důchodu vypláceného z ciziny nižší než 8 300 Kč, zvyšuje se na tuto částku.

(2) Navýšení se neuskuteční, přesahuje – li movitý majetek žadatele 0,5 milionu Kč a nemovitý majetek 4 miliony Kč jedná – li se o jednočlennou domácnost; u dvojčlenné domácnosti nesmí movitý majetek žadatele a společně posuzované osoby přesáhnout 1 milion Kč a nemovitý majetek 5 milionů Kč.

(3) Společně posuzovanou osobou se pro účely tohoto zákona rozumí osoba, která s žadatelem o přiznání minimálního starobního důchodu žije ve společné domácnosti“.

Čl.II

Přechodná ustanovení

1. Nárok na minimální starobní důchod vzniká nejdříve dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, i když podmínky stanovené pro vznik nároku na minimální starobní důchod byly splněny před tímto dnem.
2. Důchody podle § 36a zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění přiznané před 1. lednem 2015 se zvyšují na úroveň minimálního starobního důchodu na základě žádosti, která se podává orgánu sociálního zabezpečení. Žádost o minimální starobní důchod podléhá přezkumu majetkových poměrů žadatele, respektive žadatele a společně posuzované osoby. Žadatel o přiznání minimálního starobního důchodu je povinen při šetření majetkových poměrů poskytnout součinnost Úřadu práce. Při nesplnění této povinnosti ve stanovené lhůtě se řízení o přiznání minimálního starobního důchodu zastaví, pokud byl žadatel ve výzvě na tento následek upozorněn.
3. K prošetření majetkových poměrů žadatele o přiznání minimálního starobního důchodu podle § 36a odst. 2 a 3 se zmocňuje Úřad práce České republiky. Krajská pobočka Úřadu práce je povinna provést šetření nejpozději do 3 měsíců ode dne podání žádosti o minimální starobní důchod orgánu sociálního zabezpečení.

ČÁST DRUHÁ

Změna zákona o Úřadu práce České republiky

Čl. III

Zákon č. 73/2011 Sb., o Úřadu práce České republiky, ve znění zákona č.366/2011 Sb., zákona č. 375/2011 Sb., zákona č. 331/2012 Sb., zákona č.401/2012 Sb., a zákona č.306/2013 Sb., se mění takto:

1. V § 4 odst. 1 se doplňuje písmeno i), které zní:

„(i) minimálního starobního důchodu,“

2. V § 4 odst. 1 se ve větě druhé za slova „zákonem o pomoci v hmotné nouzi“ vkládají slova „a zákonem o důchodovém pojištění¹²⁾“.

3. Poznámka pod čarou č. 12 zní:

¹²⁾ § 36a) zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů“.

ČÁST TŘETÍ

Účinnost

Čl. IV

Tento zákon nabývá účinnosti dnem 1. ledna 2015.

Důvodová zpráva

Obecná část:

Zhodnocení platného právního stavu

Od 1. ledna 1996, tj. od doby účinnosti zákona č.155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, chybí v konstrukci českého penzijního systému institut minimálního starobního důchodu. Obvyklý institut penzijních systémů okolních států dříve zapracovaný v českém právním řádu prostřednictvím zákona č.100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení pod názvem „Důchod jediný zdroj příjmu“ nebyl zákonem následným, tj. zákonem č.155/1995 Sb., převzat. A to bez náhrady!

Popis problému

„Důchod jediný zdroj příjmu“, v původním nastavení 1 000 Kč pro jednotlivce, byl v průběhu let 1990 až 1994 postupně navyšován až na hodnotu 2 460 Kč. Tato částka garantovala v roce 1994 starobním důchodcům příjmy na úrovni 80,42 procentních bodů průměrného starobního důchodu a 35,12 procentních bodů průměrné mzdy v národním hospodářství. Institut minimálního starobního důchodu nebyl zákonem č. 155/1995 Sb. převzat, nové dvousložkové nastavení důchodu prostřednictvím tzv. základní výměry (680 Kč) a procentní výměry (770 Kč) garantovalo nejnižší starobní důchod na úrovni 1 450 Kč. Tedy již k 1. lednu 1996 byla reálná kupní síla nejnižšího starobního důchodu 46,0 procentních bodů pod poslední hodnotou minimálního starobního důchodu, tj. „Důchodu jediného zdroje příjmu“. Chybné nastavení nejnižšího starobního důchodu, v průběhu uplynulých osmnácti let, nikdy odstraněno nebylo! Přes desateré navýšení základní výměry starobního důchodu (2 340 Kč od 1. ledna 2014), minimální procentní výměra od roku 1996 navýšena nebyla, nedosahuje nejnižší starobní důchod (2 340 + 770 = 3 110 Kč) ani hodnot životního minima osamělé osoby (3 410 Kč). Měřeno k průměrnému starobnímu důchodu dosahuje nyní nejnižší starobní důchod hodnoty 28,23 procentních bodů a měřeno k průměrné nominální mzdě v národním hospodářství hodnoty 12,38 procentních bodů. Tedy o 52,19 a o 22,74 procentních bodů méně než v roce 1994. Reálná kupní síla nejnižšího starobního důchodu poklesla od roku 1994 o 52,2 procentních bodů (měřeno prostřednictvím indexu spotřebitelských cen ČSÚ) a o 64,3 procentních bodů (měřeno prostřednictvím indexu životních nákladů důchodců ČSÚ). V okolních zemích je situace zcela jiná, např. v sousedním Polsku dosahuje zákonem garantovaný minimální starobní důchod 28 % průměrné mzdy.

Současný český právní řád definuje šest typů starobních důchodů. A to starobní důchod podle § 29 odstavců 1 a 3, § 74, § 76 a § 94 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. Dále starobní důchod podle § 29 odstavce 2 zákona č. 155/1995 Sb., zákona o důchodovém pojištění, předčasné starobní důchody dočasně (§ 30) nebo trvale (§ 31) krácené podle zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, tzv. poměrný starobní důchod podle § 26 zákona č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení a starobní důchod vzniklý transformací invalidního důchodu v 65 letech věku podle § 61a zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. Podmínkou pro přiznání nejnižšího starobního důchodu prostřednictvím starobního důchodu podle § 29 odstavce 1 je nezbytné, kromě stanoveného penzijního věku, získat 25 až 35 let doby pojištění (podle data přiznání), podle § 29 odstavce 3 je podmínkou získání nejnižšího starobního důchodu získání 30 let doby pojištění, podmínkou pro přiznání nejnižšího starobního důchodu prostřednictvím starobního důchodu podle § 74 a § 94 zákona č.155/1995 Sb., o důchodovém pojištění je získání 15 a 20 let doby pojištění. Podmínkou pro přiznání

nejnižšího starobního důchodu prostřednictvím starobního důchodu podle § 76 zákona č.155/1995 Sb., o důchodovém pojištění bylo získání 25 let doby pojištění. Podmínkou pro přiznání nejnižšího starobního důchodu prostřednictvím, tzv. předčasného starobního důchodu dočasně kráceného bylo získání 25 let doby pojištění a podmínkou přiznání nejnižšího starobního důchodu prostřednictvím tzv. předčasného starobního důchodu trvale kráceného je získání 25 až 35 let doby pojištění (podle data přiznání) a 30 let. Podmínkou přiznání nejnižšího starobního důchodu prostřednictvím starobního důchodu podle § 29 odstavce 2 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění je získání 15 až 20 let doby pojištění (podle data přiznání), podmínkou pro přiznání nejnižšího starobního důchodu prostřednictvím tzv. poměrného starobního důchodu podle § 26 zákona č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení bylo získání 10 až 20 let doby pojištění (podle pohlaví) a podmínkou přiznání nejnižšího starobního důchodu prostřednictvím starobního důchodu vzniklého transformací důchodu invalidního v 65 letech věku je získání 5 let doby pojištění (jde ale o celoživotní invaliditu, od 28 roků věku).

Odpracování desítek roků pro společnost (současné i minulé nastavené doby pojištění ve všech typech starobních důchodů) je jistě dostatečným důvodem k přiznání důchodu alespoň na minimální úrovni k přežití. Tj. na úrovni spotřebního koše základních životních potřeb důchodce. Spotřební koš pro nákup základních životních potřeb důchodce dosahoval v cenách zboží a služeb roku 2012 hodnoty 8 049 Kč měsíčně a v cenách zboží a služeb roku 2013 hodnoty 8 210 Kč.

Vysvětlení nezbytnosti navrhované právní úpravy

Současné nastavení českého penzijního systému je nespravedlivé a systémově chybné! Přes odpracování desítek let ekonomických a společensky prospěšných aktivit a přes vysoký věk příjemců jsou přiznávány velmi nízké (do 3 575 Kč) a nízké (do 8 000 Kč) starobní důchody. Starobní důchodci s velmi nízkými důchody, pokud chtějí přežít, musejí žádat o dávky hmotné nouze (zákon č.111/2006/Sb. o pomoci v hmotné nouzi a zákon č.110/2006 Sb. o životním minimu) a sociální postavení starobních důchodců s důchody nízkými není ošetřeno vůbec. Podmínkou pro přiznání a výplatu opakujících se dávek hmotné nouze je prodej celoživotně střídaného majetku (movitých a nemovitých věcí), dočerpání celoživotních úspor a absolvování příjmového a majetkového testu každé čtvrtletí. Absolvování těchto podmínek je pro staršího člověka nejen velmi ponižující, ale též zdravotně rizikové. Stavět starobní důchodce, kteří odpracovali 20 a více let pro společnost a jejich věk přesahuje až 65 roků do postavení ostatních žadatelů o dávky hmotné nouze, kdy někteří neodpracovali nic, je nespravedlivé, neetické a nemorální! Cílem navrhované právní úpravy je umožnit starším osobám dožít v přiměřeně důstojných podmínkách a také ocenit a podnítit zájem o ekonomické a společensky prospěšné aktivity.

Návrh řešení

Do českého právního řádu se navrhuje opětovně zavést institut minimálního starobního důchodu, který starobním důchodcům umožní dožít alespoň na úrovni základních životních potřeb. A to při zachování celoživotně střídaného majetku.

Předpokládané finanční a další dopady

Starobní důchody sólo pod hodnotou spotřebního koše základních životních potřeb důchodců pobírá 66 959 příjemců, předčasné starobní důchody pobírá 105 824 příjemců a tzv. poměrné starobní důchody podle § 26 zákona č.100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení pobírá 1 124 příjemců. Kombinované starobní důchody, tj. souběh starobního s vdovským nebo vdoveckým důchodem, pobírá pod hodnotou spotřebního koše základních životních potřeb

důchodců 10 274 příjemců. Finanční náklady na dorovnání těchto důchodů do výše 8 300 Kč každého z nich budou činit 2,94 mld. Kč v roce 2015. V letech následných bude tato částka mírně navyšována prostřednictvím pravidelné valorizace důchodů. Významný meziroční nárůst velmi nízkých a nízkých důchodů se v budoucnu nepředpokládá. V letech 2013 a 2014 naopak došlo k meziročnímu poklesu. A to o 11 876 osob a o 18 060 osob. Naproti těmto nákladům budou dosaženy úspory u výplaty dávek hmotné nouze a u příspěvku na bydlení. O tyto dávky nebudou příjemci velmi nízkých a nízkých starobních důchodů nuceni žádat, respektive z důvodu vyšších příjmů klientů budou dávky oproti současnosti na nižší úrovni. Celkové finanční náklady navrhované právní úpravy jsou tedy velmi nízké a rozpočtově realizovatelné. Navrhovaná právní úprava ovlivní výdaje státního rozpočtu. Na ostatní veřejné rozpočty nemá navrhovaná právní úprava žádný vliv.

Zhodnocení souladu navrhované právní úpravy s ústavní pořádkem České republiky

Návrh zákona je v souladu s ústavním pořádkem České republiky, zejména s ohledem na čl. 30 odst. 1 listiny základních práv a svobod zaručující právo na přiměřené hmotné zabezpečení ve stáří („Občané mají právo na přiměřené zabezpečení ve stáří“).

Zhodnocení souladu navrhované právní úpravy s mezinárodními smlouvami, jimiž je Česká republika vázána, a s právními akty Evropských společenství

Návrh zákona je v souladu s mezinárodními smlouvami, jimiž je Česká republika vázána, především s ohledem na Úmluvu MOP č. 128 o invalidních, starobních a pozůstalostních penzích zaručující právo důchodce na důchod ve výši 45 % předchozího výdělku. Návrh zákona je v souladu s právními předpisy Evropské unie.

Zhodnocení navrhované právní úpravy ve vztahu k zákazu diskriminace

Návrh zákona není diskriminační k žádné skupině osob, z hlediska rovnosti mužů a žen je návrh neutrální, navrhovaná právní úprava je pro obě pohlaví stejná.

Zhodnocení sociálních dopadů a dopadů na životní a na podnikatelské prostředí

Návrh zákona bude mít pozitivní dopad na příjemce velmi nízkých a nízkých starobních důchodů. Zvýšené důchody budou mít pozitivní dopad na spotřebitelskou poptávku a tím pozitivně ovlivní podnikatelské prostředí. Návrh zákona nebude mít žádné dopady na životní prostředí.

Zhodnocení dopadů navrhované právní úpravy ve vztahu k ochraně soukromí a osobních údajů

Návrh zákona se nevztahuje k osobním údajům ani nemá vliv na soukromí.

Zhodnocení korupčních rizik

Návrh zákona nevytváří žádná korupční rizika.

Zvláštní část:

K části první

K čl. I

K bodu 1

Navrhovaná konstrukce minimálního starobního důchodu vychází ze současných podmínek pro přiznání jednotlivých typů starobních důchodů sólo i důchodů kombinovaných (důchodový věk, doba pojištění, výpočet důchodu sólo i důchodu kombinovaného), které budou pro přiznání minimálního starobního důchodu rozhodné. Současně ale nový institut minimálního starobního důchodu znemožňuje, aby výše kteréhokoliv typu důchodu starobního sólo, nebo důchodu kombinovaného (řádný starobní důchod, poměrný starobní důchod, předčasný starobní důchod, nebo souběh důchodů) mohla být nižší než spotřební koš základních životních potřeb důchodce. Spotřební koš pro nákup základních životních potřeb důchodce je vypočítán ze Statistiky rodinných účtů Českého statistického úřadu. Jeho hodnoty dosahovaly v cenách zboží a služeb roku 2012 8 049 Kč měsíčně a v cenách zboží a služeb roku 2013 8 210 Kč. Spotřební koš základních životních potřeb důchodce podléhá inflaci spotřebitelských cen a tím také růstu životních nákladů důchodců. K zachování reálné kupní síly minimálního důchodu se využije každoroční valorizace důchodů. Předpokládaný růst životních nákladů důchodců v roce 2014 je do částky minimálního starobního důchodu zapracován.

Z důvodu zabránit možnému zneužití institutu minimálního starobního důchodu se navrhuje uskutečnit majetkový test žadatele, respektive majetkový test žadatele a společně posuzované osoby u dvoučlenné domácnosti. Minimální starobní důchod bude možné podle tohoto zákona přiznat pouze osobě jejíž movitý majetek nepřesáhne částku 0,5 milionu Kč a nemovitý majetek částku 4 milionů Kč. U dvojčlenné seniorské domácnosti nesmí společný movitý majetek přesáhnout částku 1 milionu Kč a nemovitý majetek částku 5 milionů Kč. Společně posuzovanou osobou se pro účely tohoto zákona rozumí osoba, která s žadatelem o přiznání minimálního starobního důchodu žije ve společné domácnosti.

K čl. II – přechodným ustanovením

K bodu 1

Je nezbytné stanovit přechodná ustanovení, odkdy se nový návrh zákona bude vztahovat i na starobní důchody stávající.

K bodu 2

O navýšení stávajících starobních důchodů sólo, včetně souběhu důchodů na úroveň minimálního starobního důchodu, se bude muset žádat orgán sociálního zabezpečení. Tj. Českou správu sociálního zabezpečení, případně ministerstva obrany, vnitra, nebo spravedlnosti.

K bodu 3

4. K prošetření majetkových poměrů žadatele o minimální starobní důchod se navrhuje zmocnit, obdobně jako u dávek hmotné nouze, Úřad práce České republiky, jeho krajskou pobočku. A to na požádání orgánu sociálního zabezpečení. Tj. na požádání České správy sociálního zabezpečení, případně ministerstev obrany, vnitra, nebo spravedlnosti. Šetření musí být provedeno nejpozději do 3 měsíců ode dne podání žádosti o minimální starobní důchod orgánu sociálního zabezpečení, kdy žadatel je pod sankcí zastavení řízení povinen při šetření majetkových poměrů poskytovat úřadu práce součinnost.

K části druhé

K čl. III

S ohledem na zmocnění Úřadu práce ČR šetřit majetkové poměry žadatele o minimální starobní důchod je nezbytné rozšířit jeho kompetence a odpovědnost o plnění úkolů v oblasti minimálního starobního důchodu dle zákona o důchodovém pojištění.

K části třetí

K čl. IV

Účinnost zákona o minimálním starobním důchodu a o změně některých zákonů se navrhuje stanovit k 1. lednu 2015.

Platné znění části zákona s vyznačením navrhovaných změn

Platné znění příslušných ustanovení zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, s vyznačením navrhovaných změn

XXXXX

§ 36a Minimální starobní důchod

(1) Je li starobní důchod, nebo souběh starobního důchodu s vdovským nebo vdoveckým důchodem, nebo souběh starobního důchodu a důchodu vypláceného z ciziny nižší než 8 300 Kč, zvyšuje se na tuto částku.

(2) Navýšení se neuskuteční, přesahuje – li movitý majetek žadatele 0,5 milionu Kč a nemovitý majetek 4 miliony Kč jedná – li se o jednočlennou domácnost; u dvojčlenné domácnosti nesmí movitý majetek žadatele a společně posuzované osoby přesáhnout 1 milion Kč a nemovitý majetek 5 milionů Kč.

(3) Společně posuzovanou osobou se pro účely tohoto zákona rozumí osoba, která s žadatelem o přiznání minimálního starobního důchodu žije ve společné domácnosti.

XXXXX

Platné znění příslušných ustanovení zákona č. 73/2011 Sb., o Úřadu práce České republiky, ve znění pozdějších předpisů s vyznačením navrhovaných změn

§ 4

(1) Úřad práce plní úkoly v oblastech

- a) zaměstnanosti,
- b) ochrany zaměstnanců při platební neschopnosti zaměstnavatele,
- c) státní sociální podpory,
- d) dávek pro osoby se zdravotním postižením,

- e) příspěvku na péči a inspekce poskytování sociálních služeb,
- f) pomoci v hmotné nouzi,
- g) inspekce poskytování sociálně – právní ochrany,
- h) dávek pěstounské péče,
- i) minimálního starobního důchodu,**

v rozsahu a za podmínek stanovených zákonem o zaměstnanosti³⁾, zákonem o ochraně zaměstnanců při platební neschopnosti zaměstnavatele a o změně některých zákonů⁴⁾, zákonem o sociálně- právní ochraně dětí¹¹⁾, zákonem o státní sociální podpoře⁵⁾, zákonem o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů⁸⁾, zákonem o sociálních službách⁹⁾, zákonem o pomoci v hmotné nouzi¹⁰⁾ **a zákonem o důchodovém pojištění¹²⁾.**

12) § 36a) zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů.

XXXX